

Tabel 1. Geologische tijdperken

Tijdschaal in miljoenen jaren			Enkele delfstoffen (afgezien van water)	
2,5	Neozoïcum	Kwartair	{ Holoceen Pleistoceen	zand, grind, klei, turf zand, grind, klei, löss, basalt c.s., tras
60		Tertiair	{ Plioceen Mioceen Oligoceen Eoceen Paleoceen	zand, grind, klei, basalt, trachiet glaszand, bruinkool klei, vormzand vormzand
140	Mesozoïcum	Krijt	{ Boven-Krijt Onder-Krijt	bouwsteen, cementkalk bouwsteen, cementkalk aardolie, aardgas
		Jura	{ Malm Dogger Lias	kalk ijzer bouwsteen
175		Trias	{ Keuper Muschelkalk Bontzandsteen	zandsteen dolomietische kalksteen bouwsteen, zout
200	Paleozoïcum	Perm	{ Zechstein Rotliegendes	zout, aardgas aardgas
240		Carboon	{ Boven-Carboon Onder-Carboon	steenkool, bouwsteen kalksteen, o.a. als
310		Devoon		bouwsteen
350		Siluur		
500		Cambrium		
ca. 2000	Precambrium		{ Proterozoïcum	
			{ Azoïcum	

Tabel 2. Steensoorten afkomstig uit de Lage Landen en gebuikt in Nederlandse historische bouwwerken (ontleend aan Bom 1950).

NAAMSE STEEN <i>Devonische kalksteen o.a. uit de omgeving van Namen (Spontin) en Luik (Vinalmont)</i> Romaanse Maasbrug te Maastricht De 2e ommuring te Maastricht St.-Janskerk te Maastricht Dinghuis te Maastricht Stadhuis te Maastricht Kademuren te Maastricht Raadhuis te Vianen Huis Zoudenbalch te Utrecht Buurkerktoren te Utrecht Grotekerktoren te Dordrecht Stadhuis te Den Haag	<i>middelrijke omgeving van Epen</i> Hoeve Vernelsberg te Epen
ARDUINSTEEN <i>Verzamelnaam voor devonische en carbonische kalksteen uit de Ardennen. O.a. de 'hardsteen' of de 'blauwe stoepsteen' uit het Viséen</i> Talrijke woonhuizen	RODE WESERSTEEN <i>('Rode Bremersteen') uit de Bontzandsteen langs de Weser, aangevoerd via Bremen</i> Hoekblokken Domkerk te Utrecht Hoekblokken kerk te Workum
DOORNIKSE STEEN <i>Carbonische kalksteen uit Henegouwen zonder fossielen</i> St.-Bavokerk te Aardenburg Westgevel stadhuis te Sluis	OBERNKIRCHENER ZANDSTEEN <i>('Deistersandstein') uit Wealdenafzettingen bij Bückeburg. Was, evenals de Bontzandsteen ook wel bekend onder de naam Bremersteen, doordat hij via deze haven werd aangevoerd.</i> Martini-toren te Groningen Vleeshal te Haarlem Raadhuisgevel te Leiden Koninklijk Paleis te Amsterdam Vredespaleis te Den Haag Diverse restauratiewerken
KOLENZANDSTEEN <i>('Rubrzandsteen') uit het Boven-Carboon (Namurien) van Zuid-Limburg (omg. Epen), aangrenzend België en de Eifel</i> St. Servaas te Maastricht Westbouw Onze Lieve Vrouwenkerk te Maastricht Helpoort te Maastricht Oude vestingwerken te Maastricht Kerktoren te Epen	BENTHEIMER ZANDSTEEN <i>Uit het Valanginien (Onder-Krijt)</i> Veel gebruikt o.a. in: Plechelmuskerk en -toren te Oldenzaal Wijnhuistoren te Zutfen Raadhuis te 's-Hertogenbosch Transept Oude Kerk te Delft Hooglandse Kerk te Leiden St.-Laurenstoren te Rotterdam Mauritshuis te Den Haag Kon. Bibliotheek te Den Haag Vleeshal te Haarlem Westerkerk te Amsterdam Zuiderkerk te Amsterdam Stadhuis te Middelburg Grote Kerk te Goes
EPENER KIEZELSTEEN <i>Boven-Carboon (Namurien) uit de on-</i>	

GILDEHAUSER ZANDSTEEN

Uit het Valanginien (Onder-Krijt)

Veel gebruikt bij restauratie van gebouwen, die uit Bentheimer zandsteen waren opgetrokken.

BAUMBERGER STEEN

Kalksteen uit het Senoon. Omgeving van Münster (Nottuln)

Zuidportaal Stevenskerk te Nijmegen

Latijnse school te Nijmegen

Raadhuis te Nijmegen

Oxaal van de Kloosterkerk te Ter Apel

Kerktoeren te Enschede

Toren te Ressen (N. van Nijmegen)

St.-Jan te 's-Hertogenbosch

Grote Kerk te Breda

MAASTRICHTSE MERGELSTEEN

('Tufkrijt') uit het Boven-Senoon van westelijk Zuid-Limburg (St.-Pietersberg, Valkenburg en Sibbe)

Diverse Romeinse bouwwerken in Limburg en elders

Kasteel te Canne

Kruisherkerk te Maastricht

Dominicanenkerk te Maastricht

Franciscanenkerk te Maastricht

St.-Janskerk te Maastricht

Helpoort te Maastricht

Kasteel Rivière te Voerendaal

Kasteelruïne te Valkenburg

Ommuring te Valkenburg

Genhoes te Valkenburg

R.-K. Kerk te Valkenburg

R.-K. Kerk te Oud-Valkenburg

R.-K. Kerk te Berg-Terblijt

Talloe boerderijen en dorpswoningen in Zuid-Limburg

St.-Jan te 's-Hertogenbosch

Torenmedaillons te Woudrichem

Maarten van Rossumhuis te Zaltbommel

Kasteel te Dussen

KUNRADER KALKSTEEN

Uit het Boven-Senoon in oostelijk Zuid-Limburg

Toren Oude Kerk te Heerlen

R.-K. Kerk te St. Odiliënberg

R.-K. Kerk te Simpelveld

R.-K. Kerk te Ransdaal

St.-Theresiakerk te Maastricht

St.-Lambertuskerk te Maastricht

Diverse andere gebouwen in Zuid-Limburg

LEDE STEEN

Kalksteen uit het Midden-Eoceen, omgeving Aalst (Vlaanderen)

GOBERTAGNE

Kalksteen uit het Midden-Eoceen, omgeving Leuven (Melin en Geldenaken = Jodoigne)

Deze beide steensoorten zijn samen in talloze Nederlandse bouwwerken toegepast o.a. in:

Stadhuis te Middelburg

Stadhuis te Veere

Grote Kerk te Veere

Stadhuis te Bergen op Zoom

Markiezenhof te Bergen op Zoom

Stadhuis te Tholen

Stadhuistoren te Hulst

Grote Kerk te Hulst

Grote Kerk te Brouwershaven

Grote Kerk te Wouw

Grote Kerk te Breda

Grote Kerk te Dordrecht

Pieterskerk te Leiden

Hooglandse Kerk te Leiden

Oudste deel stadhuis te Delft

Oude Kerk te Delft

Grote Kerk te Alkmaar

St.-Lievenmonstertoren te Zierikzee

Het Gothische huis te Zierikzee

De Steen te Zierikzee

NIVELSTEINER ZANDSTEEN

Verhard mioceen zilverzand uit de omgeving van Kerkrade
Abdij te Rolduc
Pijlers en zuilen kerk te Susteren

BASALT

Vulkanisch uitvloeiingsgesteente uit de Eifel, betrekkelijk weinig toegepast
Lebuïnuskerk te Deventer
Stevenskerk te Nijmegen

TRACHIET

Eveneens een vulkanisch gesteente, vroeger in de Drachenfels ontgonnen
Domkerk en -toren te Utrecht
Sassenpoort te Zwolle
Grote Kerk te Dordrecht
Toreningang te Tiel
Kerkingang te Oostrum (L.)

VELD- EN RIVIERKEIEN

Door landijs of rivieren aangevoerd
Het kerkje te Asselt a.d. Maas is opgebouwd uit Maaskeien.

TUFSTEEN

(Ook wel duifsteen genoemd), verharde vulkanische as uit de Eifel (Nette- en Brohldal)
Valkhof te Nijmegen

Pre-romaans deel van kerkje te

Oosterbeek
Stevenskerk te Nijmegen
Lebuïnuskerk te Deventer
Pieterskerk te Utrecht
Nicolaaskerk te Utrecht
Domkerk te Utrecht
Kerktoeren te Drempt
Kerktoeren te Bedum
Kerk te Rinsumageest
Kerk te Gelsum
Kerk te Borum
Toren en kerkschip te Vries
St.-Jan te 's-Hertogenbosch
Kerk te Ethen
Kerk te Wadenoyen
Toren te Dodewaard
Toren te Asperen

IJZEROERSTEEN

Brokken ijzeroer uit holocene beekafzettingen
Toren te Afferden
re geleding toren te Bergen (L.)
Funderingen van kleine kerken langs de Maas in Noord-Limburg
Kerk te Ommen

Tabel 3 De boven-tertiaire en kwartaire formaties in Nederland (*Rijks Geologische Dienst*).

Chronostratigrafie		Afzettingen in verband met landijs		Afzettingen van lokale herkomst		Afzettingen van grote rivieren		Afzettingen in zee en bij de kust	
		N	Z	N	Z	N	Z	N	Z
KWARTAIR	PLEISTOCEEN	HOLOCEEN			Formatie van Kootwijk E Formatie van Singraven B Formatie van Griendtsveen V	Betuwe Formatie R + M	Westland Formatie		
			Boven	Weichselien*		Formatie van Twente E + V + P + B	Formatie van Krettenheye R + M		
		Eemien			Formatie van Asten V		Eem Formatie		
		Saalien*		F. v. Drente	Formatie van Eindhoven E + P B + V	Formatie van Urk R en Z. v. Lingsf. M	Formatie van Sterksel R + M	***	
		Midden	Holsteinien			Form van Kedichem (ten dele) B + P + V	Formatie van Enschede O	Formatie van Kedichem R + M	***
			Elsterien*	F. v. Peelo		Formatie van Harderwijk O	Formatie van Tegelen R + M		
			Cromerien complex**						
		Onder	Menapien*						
			Waalien						
			Eburonien*						
	Tiglien						Formatie van Maasluus		
	TERTIAIR	PLIOCEEN	Boven (Reuverien)			Form van Scheemda O	Kiezel-ooliet Form R + M	Formatie van Oosterhout	
			Onder (Brunsumien)						
		MIOCEEN	Boven						
Midden					Form. van Heksenberg		Formatie van Breda (ten dele)		
Onder									

E = eolische afzettingen
P = periglaciale afzettingen
B = beekafzettingen
V = veen

R = Rijn
M = Maas
O = oostelijke noordduitse rivieren en voorlopers

*koude tijd
**complexe eenheid bestaande uit tenminste 4 warme en 3 koude tijden
***nog onbenoemd, voorlopig bij Formatie van Urk

Tabel 4. Enkele musea in Nederland met geologische collecties

AMERSFOORT	Museum Flehite, Westsingel 50. <i>zwerfstenen</i>
AMSTERDAM	Geologisch Instituut der Universiteit van Amsterdam, Nieuwe Prinsengracht 130. <i>gesteenten, mineralen, fossielen, ertsen, edelstenen en maquettes</i>
DELFT	Gebouw voor Mijnbouwkunde van de TH, Mijnbouwstraat 20. <i>geologische collectie</i>
DENEKAMP	Museum Natura Docet, Oldenzaalsestraat 27. <i>o.a. zwerfstenen en mineralen</i>
DENBURG	Texels Museum, De Dennen. <i>o.a. stenen</i>
EMMEN	Oudheidkamer De Hondsrug, Marktplein 17. <i>o.a. zwerfstenen</i>
ENSCHDEDE	Natuurhistorisch Museum en Vivarium, M. H. Tromplaan 19. <i>o.a. geologie en mineralogie, speciaal van Overijssel</i>
GRONINGEN	Geologisch Instituut, Melkweg 1. <i>fossielen, mineralen, kristallen, enz.</i> Gronings Natuurhistorisch Museum, Het Prinsenhof, Martinikerkhof 23. <i>o.a. geologische collectie met veel kalksteenfossielen</i>
DEN HAAG	Schoolmuseum. <i>o.a. instructieve geologische collectie</i>
HAARLEM	Teylers Museum, Spaarne 16. <i>o.a. fossielen, mineralen</i>
HEERLEN	Geologisch Museum voor Zuid-Limburg van het Geologisch Bureau voor het Mijngedied, Akerstraat 86. <i>populair-wetenschappelijke afdeling met gesteenten, fossielen, mineralen, kaarten, modellen en diagrammen. Wetenschappelijke afdeling met paleobotanische en paleozoologische collecties van het Carboon</i>
HILVERSUM	Goois Museum, Kerkbrink 6. <i>geologie (complete collectie van de in het Gooi voorkomende stenen) etc.</i>
KERKRADE	Gemeentelijk Museum Kerkrade, Kasteel Oud-Ehrenstein. Brughofweg 6. <i>o.a. oude mijnbouwwerktuigen</i>
LAREN	Geologisch Museum 'Hofland', Zevenend 8. <i>o.a. zwerfstenen, fossielen</i>
LEEWARDEN	Fries Natuurhistorisch Museum, Heerestraat 13. <i>o.a. geologie van Friesland</i>
LEIDEN	Rijksmuseum voor Geologie en Mineralogie, Hooglandse Kerkgracht 17.

LEIDEN	Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28. <i>o.a. archaeologica van Nederland</i>
LELYSTAD	Informatiecentrum 'Nieuwland', Oostvaardersdijk. <i>o.a. ontwikkeling van de Zuiderzee</i>
MAASTRICHT	Natuurhistorisch Museum, De Bosquetplein 7. <i>o.a. fossielen (o.a. skelet van een zeeschildpad, afgietsel mosasaurus-kop)</i>
MIDDELBURG	Zeeuwsch Museum, Abdijplein. <i>o.a. fossielen uit de Schelde</i>
ROTTERDAM	Dioramagebouw Diergaarde Blijdorp, Van Aerssenlaan 49. <i>fossielen.</i>
SCHOKLAND (N.O.-Polder)	Oudheidkundig Museum voor de IJsselmeerpolders, voorm. N.H.-kerkje van Schokland. <i>o.a. resten van prehistorische dieren, zwerfstenen</i>
TILBURG	Natuurhistorisch Museum, Kloosterstraat 26. <i>o.a. geologie (gesteenten, delfstoffen)</i>
WAGENINGEN	Internationaal Bodemkundig Museum, Duivendaal 9. <i>o.a. bodemprofielen en monsters uit diverse klimaatgebieden</i>
ZEDDAM	Museum van Zwerfstenen 'In de Rosmolen' Bovendorps- straat. <i>zwerfstenen</i>
ZIERIKZEE	Gemeentemuseum, Meelstraat 8. <i>o.a. fossiele vondsten uit de Schelde</i>

Tabel 5. Geologische en geomorfologische reservaten en natuurmonumenten in Nederland*

	Eigenaar	Reservaat sinds	Aard
Zandgroeve het Rode Klif (1 ha)	It Fryske Gea	1943	Keileemprofiel (Form. v. Drente)
Het Oude Mirdumer Klif (22 ha)	Verg. Behoud Natuurmon.	1927	Steile klifkust bestaande uit keileem (Form. v. Drente)
'Gletsjerkom' ten Z.W. van Gieten (1 ha)	Staatsbos-beheer	?	Pingorestant met in het centrum veenvorming
'Gletsjerkuil' in het Eeserveld (1 ha)	Staatsbos-beheer	?	Pingorestant
Geologisch reservaat P. v.d. Lijn (4 ha)	Staatsbos-beheer	1954	Marien abrasievlak in keileem met zeer rijke zwerfsteenbestrooiing. Vindplaats van keileem (Form. v. Drente)
Staringmonument (1 ha)	Gem. Lossers	1968 (N)	Ontsluiting in Losserse zandsteen (Hauterivien, Onder-Krijt)
Zuid Weihoek (1,5 ha)	Ministerie CRM	1964	Kalkarme zeeklei op veen, als restant van vroeger algemeen terreintype (Westland Form.)
Oud-Pleistoceen gebied te Nieuwnamen (0,3 ha)	Ministerie CRM	1955	Ontsluiting in pliocene strandafzettingen (Form. v. Oosterhout)
Heimansgroeve (0,3 ha)	in beheer bij: St. Limburgs Landschap	1936 (N)	Ontsluiting in het Carboon (Namurien)

* Ontleend aan Van Staalduijn en Van Veen (1975).

N: Natuurmonument

Tabel 6. Produktiecijfers van olie en aardgas in Nederland (verstrekkt door de Nederlandse Aardolie Maatschappij)

	olie (m ³) bij 15°C		gas (x 1000 m ³) bij 15°C				Continentaal plat
	West-Schoonebeek	Oost-Nederland	Groningen	West-Nederland	Drente	Friesland	
1947	317 272						
1948	544 390						
1949	684 848						
1950	778 829						
1951	789 288						
1952	790 501						
1953	904 852	2 873	78 398			184	
1954	1 021 995	16 051	147 572			1 344	
1955	1 067 201	67 544	161 992			6 704	
1956	1 062 061	154 436	189 667			10 134	
1957	1 364 883	326 816	189 901			30 131	
1958	1 287 192	507 373	203 422			47 325	
1959	1 157 257	790 573	208 937			79 583	
1960	1 032 712	1 060 425	249 861			134 047	
1961	1 031 975	1 197 645	302 253			174 125	
1962	1 133 778	1 223 467	364 761			173 307	
1963	1 060 738	1 358 017	376 552	11 149	215 016		
1964	1 012 636	1 145 763	377 035	226 364	272 447		
1965	964 352	1 634 064	180 135	1 334 426	303 061		
1966	933 415	1 629 567	183 817	3 145 701	255 495		
1967	913 894	1 538 286	210 841	7 468 468	208 842		
1968	914 909	1 412 558	350 499	15 493 206	224 353		
1969	935 022	1 256 905	595 533	24 437 195	227 794		
1970	977 517	1 106 328	788 136	36 158 966	227 309		
1971	941 606	922 119	819 549	49 961 540	187 936		
1972	856 054	878 667	1079 063	63 732 767	179 670		
1973	840 312	783 719	1124 465	74 689 729	167 415	166 093	
1974	880 078	712 681	1195 180	87 195 180	146 019	1 233 370	
1975	877 403	670 732	2014 994	89 528 124	100 038	2 426 699	
1976	892 848	604 455	2 328 653	93 617 174	413 929	3 216 583	608 493 4 975
1977	891 813	617 031	2 382 943	88 706 120	364 577	3 837 899	1 048 026 12 561
1978	863 300	665 800	2 035 993	80 911 746	467 912	2 067 670	1 440 046 1 124 024
1979	820 700	614 500	1 843 669	76 864 715	540 352	4 010 010	1 545 336 3 895 027

Literatuur

- AUGUSTINUS, P. G. E. F. en H. TH. RIEZEBOS. 1971. 'Some sedimentological aspects of the fluvioglacial outwash plain near Soesterberg (The Netherlands)', in *Geologie en Mijnbouw* 50, p. 341-348.
- BAKKER, J. P. 1957. *Transgressionsphasen und Sturmflutfrequenz in den Niederlanden in historischer Zeit*. Würzburg.
- BAKKER, J. P. en TH. W. M. LEVELT. 1964. 'An inquiry into the probability of a polyclimatic development of peneplains and pediments (etchplains) in Europe during the Senonian and Tertiary periods', in *Publ. Fys. Geogr. Lab. Univ. Amsterdam* 4, en *Public. Géol. du Luxembourg* XIV, p. 27-75.
- BAKKER, H. DE en J. SCHELLING. 1966. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- BENNEMA, J. 1954. *Bodem- en zeespiegelbewegingen in het Nederlandse kustgebied*. Diss. Wageningen.
- BERENDSEN, H. J. A. 1976. 'Een fysisch-geografische excursie in de omgeving van Utrecht (met geomorfol. kaart)', in *Berichten Fys. Geogr. Afd.* no. 10, p. 27-34.
- BODEMKAART VAN NEDERLAND, schaal 1 : 50.000 Diverse bladen, met toelichting. Wageningen.
- BOERSMA, J. W. (ed.) 1972. *Terpen, mens en milieu*. Haren.
- BOM, J. A. L. 1950. 'Natuursteen bij historische bouwwerken', in *Bulletin Kon. Ned. Oudheidkundige Bond*, 6e serie, jrg. 3, p. 161-186.
- BRONGERS, J. A. en P. J. WOLTERING 1978. *De prehistorie van Nederland, economisch-technologisch*. Haarlem.
- BIJHOUWER, J. T. P. z.j. *Het Nederlandse Landschap*. Amsterdam/Antwerpen.
- CATE, J. A. M. TEN, G. W. DE LANGE en G. C. MAARLEVELD. 1974. 'De geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1 : 50.000', in *Geogr. Tijdschrift* N.R. VIII, p. 171-173.
- COOLS, R. H. A. 1948. *Strijd om den grond in het lage Nederland*. Rotterdam.
- COX, R. 1963. 'The production of salt in the Netherlands', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap*. Geol. Serie 21-1, p. 97-116.
- DANIELS, P. 1974. 'Recreatie - een nieuw thema voor de geografie? Een terreinverkenning', in *Een sociaal-geografisch spectrum*. Utrecht.
- DIBBITS, H. A. M. C. 1950. *Nederland-Waterland*. Utrecht.
- DOPPERT, J. W. C., G. H. J. RUEGG, C. J. VAN STAALDUINEN, W. H. ZAGWIJN en J. G. ZANDSTRA 1975. 'Formaties van het Kwartair en Boven-Tertiair in Nederland', in *Zagwijn en van Staalduinen* 1975, p. 11-55.
- DORSSER, H. VAN 1956. *Het landschap van westelijk Noord-Brabant*. Diss. Utrecht.
- EDELMAN, C. H. 1953. 'De sub-atlantische transgressie langs de Nederlandse

Literatuur

- kust', in *Geologie en Mijnbouw* N.S. 15, p. 351.
- EDELMAN, C. H. 1960. *Inleiding tot de bodemkunde van Nederland*. Amsterdam.
- EDELMAN, C. H. en G. C. MAARLEVELD 1958. 'Pleistozaan-geologische Er-
gebnisse der Bodenkartierung in den Niederlanden', in *Geol. Jahrbuch*, Bd.
73, p. 639-684.
- EDELMAN, T. 1964. 'De historische veranderingen in de natuurlijke gesteld-
heid van het Nederlandse waddengebied', in *Het Waddenboek*. Zutphen.
- EMILIANI, C. 1970. 'Pleistocene palaeotemperatures', in *Science*, 168, p. 822-
825.
- ENGELEN, F. H. C. 1970. 'De oudste mijnbouw in Nederland', in *Geologie en
Mijnbouw*, 49, p. 23-35.
- FABER, F. J. 1947-60. *Geologie van Nederland* I, II, III, IV. Gorinchem.
- FABER, F. J. 1961. 'Barnsteen in Nederland', in *Geologie en Mijnbouw* 40,
p. 194-196.
- FOURMARIER, P. 1954. *Prodrôme d'une description géologique de la Belgique*. Liège.
- FRECHEN, J. en H. J. LIPPOLT 1965. 'Kalium-Argon-Daten zum Alter des
Laacher Vulkanismus, der Rheinterrassen und der Eiszeiten', in *Eiszeit-
alter u. Gegenw.*, 16, p. 5-30.
- FRISCHE, P. 1959. *In en om de mijn*. Amsterdam.
- GANS, W. DE. 1976. 'Dobben op het Drents Plateau', in *Geogr. Tijdschrift* 10,
p. 354-364.
- GEOLOGISCHE KAART VAN NEDERLAND, schaal 1 : 50.000 Diverse bladen,
met toelichting. Haarlem.
- GISCHLER, C. E. 1967. 'A semi qualitative study of the hydrology of the
Northern Netherlands', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genoot-
schap*, Geol. Serie 24.
- GOTTSCHALK, M. K. 1971, 1975, 1977. *Stormvloed en rivieroverstromingen in
Nederland. I. De periode vóór 1400. II. De periode 1400-1600. III. De periode
1600-1700*. Assen.
- GRIEDE, J. W. 1978. *Het ontstaan van Frieslands Noordboek*. Diss. Amsterdam.
- GROEN, D. M. W. U. en W. F. STEENKEN 1968. 'Exploration and deliniation
of the Groningen gas field', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Ge-
nootschap*, Geol. Serie 25, p. 9-20.
- GULLENTOPS, F. 1954. *Contributions à la chronologie du pleistocène et les formes du
relief en Belgique*. Mém. Inst. Géol. Univ. Louvain XVIII.
- HAGEMAN, B. P. 1969. 'Development of the Western part of the Nether-
lands during the Holocene', in *Geologie en Mijnbouw* 48, p. 373-388.
- HAMMEN, T. VAN DER, G. C. MAARLEVELD, J. C. VOGEL en W. H. ZAGWIJN
1967. 'Stratigraphy, climatic succession and radiocarbon dating of the last
glacial in the Netherlands', in *Geologie en Mijnbouw* 46, p. 79-96.
- HAMMEN, T. VAN DER, T. A. WIJMSTRA en W. H. ZAGWIJN 1971. 'The flo-
ral record of the Late Cenozoic of Europe', in K. K. Turekian (ed.), *The
Late Cenozoic Glacial Ages*. New Haven.
- HANDBOEK DER GEOGRAFIE VAN NEDERLAND, 1949-59. G. J. A. Mulder
(ed.) Zwolle. Met o.a. bijdragen van Mulder en Pannekoek over de
geologie van Nederland.
- HEIDE, G. D. VAN DER. *Speurtocht naar onze voorouders*. Amersfoort.

Literatuur

- HEIDE, S. VAN DER 1967. 'Stratigrafische methoden bij de Rijks Geologische Dienst', in *Jaarverslag Geol. Stichting*.
- HEIDE, S. VAN DER EN W. H. ZAGWIJN 1967. 'Stratigraphical nomenclature of the Quaternary deposits in the Netherlands', in *Meded. Geol. Stichting* N.S. 18, p. 23-30.
- HOL, J. B. L. 1949 en 1959. 'Geomorfologie', in *Handboek der geografie van Nederland*, deel I en VI. Zwolle.
- HUIZINGA, T. K. 1959. *Grondmechanica en haar toepassingen*. Amsterdam.
- JANSEN, P. 1964. 'Eigenschappen van het water in Zuid-Limburg', in *Publ. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg* XIII (1962/63), p. 3-44.
- JANSSEN, C. R. 1974. *Verkenningen in de palynologie*. Utrecht.
- JELGERSMA, S. 1961. *Holocene sea level changes in the Netherlands*. Meded. Geol. Stichting, Serie C-VI, 7.
- JELGERSMA, S., J. D. DE JONG, W. H. ZAGWIJN EN J. F. VAN RECHTEREN ALTENA. 1970. 'The coastal dunes of the Western Netherlands: geology, vegetation, history and archeology', in *Meded. Rijks Geologische Dienst* N.S. 21, p. 93-167.
- JELGERSMA, S. EN J. B. BREEUWER 1975. 'Toelichting bij de kaart glaciële verschijnselen gedurende het Saalien 1 : 600.000, in Zagwijn en van Staalduinen 1975, p. 93-102.
- JONG, J. D. DE, I. S. ZONNEVELD EN J. I. S. ZONNEVELD. 1962. 'Airtrip to the Delta Area', in *Meded. Geol. Stichting* 15, p. 9-15.
- JONG, J. D. DE 1965. 'Quaternary sedimentation in the Netherlands', in *Geol. Soc. Am.* Special paper 84, p. 95-123.
- JONGE, D. DE 1969. 'Het bos als recreatiegebied, uitkomst van gedragstudies', in *Nederl. Bosbouw Tijdschr.* 41, no. 6.
- KEMPEES, A. J. 1968. 'De problematiek van de drinkwatervoorziening van Nederland', in *Tijdschr. Kon. Ned. Heidemij.* 79, p. 406-412, 533-542 en 672-676.
- KLOK, R. H. J. 1977. *Archeologisch handboek voor Nederland*. Haarlem.
- KOSTER, E. A. 1968. 'De invloed van Markebossen op de vorming van zeer hoge stuifzandruggen ('randwallen') op de Veluwe', in *Boor en Spade* 16, p. 66-73.
- KOSTER, E. A. 1973. 'Landschapstypologische kartering', in P. D. Jungerius, E. A. Koster en F. J. P. M. Kwaad (eds.), *Fysische geografie. Aspecten van het landschapsonderzoek*. Utrecht.
- KOSTER, E. A. 1978. *De stuifzanden van de Veluwe; een fysisch-geografische studie*. Diss. Amsterdam.
- KUYL, O. S. EN J. H. BISSCHOPS 1969. 'Le loess aux Pays-Bas', in *suppl. au Bull. de l'Ass. fse pour l'Etude du Quaternaire*, p. 101.
- LAAT, S. J. DE EN W. GLASBERGEN 1959. *De voorgeschiedenis van de Lage Landen*. Groningen.
- LINDEN, H. VAN DER 1955. *De Cope. Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse laagvlakte*. Diss. Utrecht.
- LOUWE KOIJMANS, L. P. 1971. 'Oudheidkundige boomkorvisserij op de Oosterschelde', in *Westerbeem* XX, p. 151-188.
- LOUWE KOIJMANS, L. P. 1974. *The Rhine/Meuse Delta. Four studies on its*

Literatuur

- prehistoric occupation and holocene geology*. Diss. Leiden.
- LOUWE KOOIJMANS, L. en P. STUART 1969. 'Prehistorie en vroegste geschiedenis van ons land', in *Gids verzamelingen Nederlandse Oudheden*. Rijksmuseum van Oudheden, Leiden.
- LÜTTIG, G. W. en G. C. MAARLEVELD 1961. 'Nordische Geschiebe in Ablagerungen prä-Holstein in den Niederlanden (Komplex von Hattem)', in *Geologie en Mijnbouw* 40, p. 163-174.
- LÜTTIG, G. W. en G. C. MAARLEVELD 1962. 'Ueber alt-pleistozäne Kiese in der Veluwe', in *Eiszeitalter und Gegenwart* 13, p. 231-237.
- LIJN, P. VAN DER 1963. *Het keienboek*. Zutphen.
- MAARLEVELD, G. C. 1952. 'Ueber fluviatile Kiese in N.W. Deutschland', in *Eiszeitalter und Gegenwart* 4/5, p. 10-17.
- MAARLEVELD, G. C. 1956. *Grindhoudende midden-pleistocene sedimenten*. Meded. Geol. Stichting, Serie C-VI, 6.
- MAARLEVELD, G. C. en R. P. H. P. VAN DER SCHANS 1961. 'De dekzandmorfologie van de Gelderse Vallei', in *Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Genootschap* 78, p. 22-34.
- MAAS, F. M. 1971. *Toekomstmodel voor natuur en landschap*. Baarn.
- MACAR, P. 1965. 'Aperçu synthétique sur l'évolution géomorphologique de l'Ardenne', in *La Géographie* 17, 64.
- MODDERMAN, P. J. R. 1955. 'De bewoonbaarheid van het rivierkleigebied in de loop der eeuwen', in *Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Genootschap* 72, p. 30-38.
- MÖRZER BRUIJNS, M. F. en R. J. BENTHEM (red.) 1979. *Spectrum atlas van de Nederlandse landschappen*. Utrecht/Antwerpen.
- OELE, E. 1969. 'The quaternary geology of the Dutch part of the North Sea', in *Geologie en Mijnbouw* 48, p. 467-479.
- OELE, E. 1971. 'The quaternary of the Southern area of the Dutch part of the North Sea', in *Geologie en Mijnbouw* 50, p. 461-474.
- OELE, E. 1973. 'The gravel and sand supply in The Netherlands', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap* 29, p. 81-84.
- OOSTEN, M. F. VAN 1967. 'Bijdrage tot de kwartair geologie van westelijk Noord-Brabant', in *Geologie en Mijnbouw* 46, p. 131-146.
- PANNEKOEK, A. J. C. S. 1956. *De geologische geschiedenis van Nederland*. Den Haag.
- PATIJN, R. J. H. 1963. 'De vorming van aardgas ten gevolge van na-inkoling in het noordoosten van Nederland', in *Geologie en Mijnbouw* 42, p. 341-352.
- PIKET, J. J. C. 1969. *Op de bouwvallen der natuur. Beschouwingen over de geografische principes: possibilisme en impossibilisme*. Openbare les. Nijmegen.
- PIKET, J. J. C. 1972. *Nederland in drie dimensies*. Den Haag.
- PIKET, J. J. C. 1975. 'Recreatie, landschap en het belang van grenzen', in *Ned. Bosbouw tijdschrift* p. 251-262.
- PISSART, A. 1974. 'Les viviers des Hautes Fagnes sont des traces de buttes périglaciaires. Mais s'agissait-il réellement de pingos?' in *Ann. Soc. Géol. de Belgique* 97/II, p. 359.
- PLOEY, J. DE 1961. *Morfologie en kwartair-stratigrafie van de Antwerpse Noorderkempen*. Acta Geographica Lovaniensa 1.
- PONS, L. J. 1954. 'Het fluviatiele laagterras van Rijn en Maas', in *Boor en Spade* VII, p. 97-110.

Literatuur

- PONS, L. J. 1957. *De geologie, de bodenvorming en de waterstaatkundige ontwikkeling van het Land van Maas en Waal en een gedeelte van het Rijk van Nijmegen*. Meded. Stichting Bodemkartering, Bodemkundige Studies 3.
- PONS, L. J. en A. J. WIGGERS 1959/60. 'De holocene wordingsgeschiedenis van Noord-Holland en het Zuiderzeegebied.', in *Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Genootschap* 76, p. 104-152 en 77, p. 3-57.
- PONS, L. J., S. JELGERSMA, J. D. DE JONG en A. J. WIGGERS 1963. 'Evolution of the Netherlands coastal area during the Holocene', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap*, Geol. Serie 21-2, p. 197-208.
- QUITZOW, H. W. 1974. 'Das Rheintal und seine Entstehung. Bestandsaufnahme und Versuch einer Synthese', in *L'évolution quaternaire des bassins fluviaux de la Mer du Nord méridionale*, p. 53-104. Luik.
- RIWA (Rijncommissie waterleidingbedrijven). *Jaarverslagen* 1976, 1977, 1978.
- ROELEVELD, W. 1974. *The Groningen coastal area*. Diss. Amsterdam.
- ROMEIN, B. J. 1963. 'Het gebruik van Zuidlimburgsche kalksteen', in *Jaarverslag Geol. Stichting*, p. 47-53.
- ROMIJN, E. 1973. 'Development of the ground-water resources in The Netherlands', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap* 29, p. 92-104.
- RUEGG, G. H. J. 1977. 'Features of middle pleistocene Sandur deposits in the Netherlands', in *Geol. en Mijnbouw* 56, p. 5-24.
- RUTTEN, M. G. 1947. *Geologie der Nederlandse steenkolen*. Utrecht.
- RIJKSWATERSTAAT 1968. *De waterhuishouding van Nederland*. Den Haag.
- SCHELLING, J. 1955. *Stuifzandgronden*. Uitv. Versl. Bosbouwproefst. TNO B.2 Versl. 1, 1-58.
- SCHIMMEL, H. 1975. "Atlantische woestijnen", de Veluwe zandverstuivingen', in *Natuur en Landschap*, 29ste jg. p. 11-44.
- SCHOORL, H. 1973. *Zeshonderd jaar water en land. Bijdrage tot de historische geoen hydrografie van de kop van Noord-Holland in de periode ± 1150-1750*. Groningen.
- SCHRÖDER, E., W. SMIDT en H. W. QUITZOW 1956. *Geologische Heimatkunde dürener Landen*. Düren.
- SCHWARZBACH, M. 1968. 'Das Klima des rheinischen Tertiärs', in *Zeitschr. deutsch. Geol. Gesellschaft* 118, p. 33-68.
- SHACKLETON, N. J. 1967. 'Oxygen isotope analysis and pleistocene temperatures re-assessed', in *Nature* 215, p. 15-17.
- STEUR, G. L. e.a. 1967. *Bodemkartering. Een kwart eeuw onderzoek met boor en spade*. Wageningen.
- STHEEMAN, H. A. 1963. 'Petroleum development in the Netherlands', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap*, Geol. Serie 21-1, p. 57-95.
- STICHTING BODEMKARTERING. *De bodem van Nederland (toelichting bij de kaart 1 : (200.000))*. Wageningen.
- STICHTING BODEMKARTERING 1970. *Bodem en planologie, stedenbouw en volkshuisvesting*. Wageningen.
- STRAATEN, L. J. M. U. VAN 1946. *Grindonderzoek in Zuid-Limburg*. Meded. Geol. Stichting, Serie C-VI, 2.

Literatuur

- STRAATEN, L. M. J. U. VAN 1964. 'De bodem der Waddenzee', in *Het Waddenboek*. Zutphen.
- TEUNISSEN, D. 1961. *Het Middennederlandse heuvelgebied*. Diss. Utrecht.
- TOORN, J. C. VAN DEN 1962. 'Eastern Noord-Brabant', in *Meded. Geol. Stichting* 15, p. 25-30.
- VEEN, J. VAN. *Dredge, drain, reclaim*. Den Haag.
- VERWEY, J. 1973. *Het milieu en de koelwatertemperaturen van elektrische centrales*. Reeks 'Natuur en Milieu' 2. Amsterdam.
- VINK, J. 1926. *De Lekstreek*. diss. Utrecht.
- VISSCHER, H. A. 1975. *De Nederlandsche landschappen*, 2 delen, Utrecht/Antwerpen.
- VISSCHER, H. A. 1976. 'Smeltwaterbeddingen', in *Tijdschr. Kon. Ned. Heidemij.* 87. p. 248-256.
- VROOM, M. J. 1970. 'Bodem en Bodemgebruik', in *Stedebouw en Volksbuisvesting*, extra nummer *Bodem en Planologie*.
- WAARD, D. DE 1955. 'Glacigeen Pleistoceen, een geologisch detailonderzoek in Urkerland (Noordoostpolder)', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap*, Geol. Serie 15, p. 70-84.
- WATERBOLK, H. T. 1959. 'De prehistorie van Nederland in absolute getallen', in *Honderd eeuwen Nederland*.
- WEE, M. W. TER 1966. *Toelichting bij de geologische kaart van Nederland 1 : 50.000. Steenwijk Oost*.
- WESTHOFF, V. C.S. 1970-1973. *Wilde planten. Flora en vegetatie in onze natuurgebieden*. I, II en III. Amsterdam.
- WIGGERS, A. J. 1955. *De wording van het Noordoostpoldergebied*. Diss. Amsterdam.
- WOLDSTEDT, P. 1958. *Das Eiszeitalter II*. Stuttgart.
- ZAGWIJN, W. H. 1963. 'Pleistocene stratigraphy in the Netherlands based on changes in vegetation and climate', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap*, Geol. Serie 21-2, p. 173-197.
- ZAGWIJN, W. H. 1969. 'Geologie en vegetatiegeschiedenis van de Nederlandse kustduinen', in *Jaarboek 1968/69 Kon. Maatsch. v. Natuurkunde 'Diligentia'*, p. 167-176.
- ZAGWIJN, W. H. 1975. 'De palaeogeografische ontwikkeling van Nederland in de laatste drie miljoen jaar', in *Geogr. Tijdschrift* IX, p. 181-213.
- ZAGWIJN, W. H. 1975. 'Chronostratigrafie en biostratigrafie', in *Zagwijn en van Staalduinen*, p. 109.
- ZAGWIJN, W. H. en H. M. HARSVELDT 1973. 'Peat deposits and the active carbon industry', in *Verhandelingen Kon. Ned. Geol. Mijnb. Genootschap* 29, p. 85-88.
- ZAGWIJN, W. H. en R. PAEPE 1968. 'Die Stratigraphie der Weichselzeitlichen Ablagerungen der Niederlanden und Belgiens', in *Eiszeitalter und Gegenwart* 19, p. 129-146.
- ZAGWIJN, W. H., H. M. VAN MONTFRANS en J. C. ZANDSTRA 1971. 'Subdivision of the 'Cromerian' in the Netherlands; pollen analysis, palaeomagnetism and sedimentary petrology', in *Geologie en Mijnbouw* 50, p. 41-58.
- ZAGWIJN, W. H. en C. J. VAN STAALDUINEN (ed). 1975. 'Toelichting bij geolo-

Literatuur

- gische overzichtskaarten van Nederland'. *Rijks Geologische Dienst, Haarlem*.
- ZANDSTRA, J. G. 1971. 'Keileem en zwerfstenen in de zuidwesthoek van Friesland', in *It Beaken* 33, p. 13-51.
- ZEIST, W. VAN 1959. 'Botanisch onderzoek en prehistorie, in *Honderd eeuwen Nederland*, p. 27-30.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1957. 'Der Biesbosch in der Provinz Noord-Brabant. Die Landschaftsentwicklung und Planungsaufgaben in einem Süßwasserzeiten Delta', in *Erdkunde* XI, p. 223-232.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1960. *De Brabantse Biesbos*. Meded. Stichting Bodemkartering, Bodemkundige Studies 4.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1947. *Het Kwartair van het Peelgebied*. Meded. Geol. Stichting, Serie C-vi, 3.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1955. 'De kwartaire rivierterrassen van Zuid-Limburg', in *Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Genootschap* 72, p. 329-343.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1958. 'Lithostratigrafische eenheden in het Nederlandse Pleistoceen', in *Meded. Geol. Stichting*, N.S. 12, p. 31-64.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1971. 'Het Landschap en de geografie', in *Geogr. Tijdschr.* Reeks v, p. 12.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1972. 'Landschapsecologie', in *Natuur en Landschap* 26, p. 268.
- ZONNEVELD, J. I. S. 1974. 'The terraces of the Maas (and the Rhine) downstream of Maastricht', in *L'évolution quaternaire des bassins fluviaux de la Mer du Nord méridionale*, p. 133-158. Luik.

Overzicht van de figuren

1. Verdeling land en zee in Palaeozoicum en Mesozoicum	22
2. Profiel vroegere S. M. Hendrik	27
3. Geologisch kaartje Ardennen en Eifel	30
4. Geologische doorsnede Ardennen	31
5. Vorming van steenzout	35
6. Zoutpijlers	37
7. Iguanodon	45
8. Geologische profielen door N.O.- en W.-Nederland	48 en 49
9. Verdeling land en zee in tertiaire tijden	65
10. Dwarsdoorsnede Geuldal	67
11. Overzicht Kwartair	77
12A. Aardbaan en de stand van de aardas	78
12B. Vier variaties in de stand van de aardas en de aardbaan	80
13. Kromme van Milankovitch	81
14. Stuifmeelkorrels	88
15. Pollendiagram (Laatglaciaal bij Usselo)	90
16. Temperatuurkromme van Emiliani	92
17. Een veenlaag groeit tegen een helling op	97
18. Zware-mineralendiagram bij Jaarsveld	98
19. Zijdelings verband formaties in M.-Nederland	107
20A en B. Verspreiding diverse formaties	110 en 114
21. Dwarsdoorsneden door Nederland	116 en 117
22. Scandinavische glaciaties in N.W. Europa	122 en 123
23. Glaciale afzettingen in Nederland	124
24. Herkomstgebieden van zwerfstenen	127
25. Vegetatie- en klimaatontwikkeling in Eemtijd	140
26. Verspreiding jong pleistocene formaties	142
27. Overzicht Weichselien	145
28. Kryoturbate verschijnselen	148
29. Vlaamse vallei en Schelde	155
30. Uitbarsting Laacherseevulkaan	159
31. Overzicht Holoceen	163
32. Het gebied van de grote rivieren	171
33. Afzettingmilieus gedurende het jongere Holoceen	173

34. De Noordzee met keienvelden en Rijnzanden	180
35. Zeespiegelstijging in de Noordzee	181
36. Ontwikkeling van W.- en N.-Nederland na ca. 5200 v.Chr.	184 en 185
37. Profiel door W.-Nederland	186
38. Omkering van reliëf in een veengebied	189
39. Relatie van trans- en regressiefasen met bewoningsperioden	193
40. Relatieve zeespiegelstanden gedurende het Holoceen	198
41. Transgressiefasen van de Duinkerke-tijd	199
42. Geschiedenis van de Rijn	205
43. Rijnterrassen tussen Bingen en de Noordzee	208
44. Verwilderd rivierpatroon bij Hatert	209
45. Lengteprofielen van de Rijn tussen Wesel en Noordzee	210
46. A en B. Twee vroegkwartaire stadia van de Maas in Z.O.- Nederland	214
47. Terrassen van de Maas en de Rijn in Z.O.-Nederland	216
48. Terraskruising bij Sittard	217
49. Lengteprofielen van jonge terrassen tussen Roermond en Venlo	218
50. Oostelijk deel van het Bekken van Parijs	219
51. Aantapping bij Toul	220
52. Geologisch-tektonische kaart van Nederland	223
53. Profiel door het Teutoburger Woud en het Wiehengebirge	224
54. Zevengebergte	233
55. Doorsnede door het Ville-gebied	246
56. Enkele delfstoffen in Nederland	252
57. Voorbeelden van olievallen	259
58. A en B. Geofysische opsporingsmethoden	262 en 263
59. Zoetwaterzak onder de duinen	274
60. Enkele Nederlandse bodemprofielen	277
61. Globale bodemkaart van Nederland volgens Edelman	282
62. Globale bodemkaart van Nederland volgens Stiboka	286
63. Reconstructie nederzetting op de terp van Ezinge	289
64. Terpen bij Franeker	290
65. Terpen en de stijgende zeespiegel	290
66. Profiel door ondergrond van Amsterdam	293
67. De Cl-ion-vracht van het Rijnwater	300
68. Watervoorziening van Nederland in 1972	303
69. Korstmossen-woestijnen in Nederland	305

Register

Cursieve cijfers verwijzen naar een figuur op de aangeduide bladzijde.

- aantappen, 211, 220 e.v., 220
aardbevingen, 225 e.v.
aardgas, 252, 254, 258, 264 e.v.
aardolie, 33, 47, 48, 49, 256, 258 e.v.
Aken, zand van, 51
Allerød-tijd, 144, 145, 148, 153, 154, 158, 163, 234
Almere, 191
Amersfoort-tijd, 145, 148
amorfe humus, 283
andesiet, 233, 233
anhydriet, 35
antraciet, 31, 249
anticlinaal, 260, 261
Arduin-steen, 20, 316
artesisch water, 271
asfalt, 259, 260
Asten, formatie van, 139
asymmetrische dalen, 152, 229
Atlanticum, 183 e.v., 184
atmosfeer, 304 e.v.
Azoicum, 3, 315
Azolla filiculoides, 106
Azolla tegeliensis, 104, 106
- brandkeramische cultuur, 166
Barrémien, 44, 49, 58
basalt, 233, 233
basisconglomeraat, 15
basisveen, 182 e.v., 184, 185, 186, 292
beekdalgronden, 276
belemnieten, 53
- Bentheimer zandsteen, 261, 271
Beuningen, laag van, 150
bewoning, 165 e.v., 191 e.v.
bodembeweging, 196 e.v., 231
bodemosie, 308
bodemkaart, 275, 276, 281, 282, 287, 304
boezempeil, 294
Bølling-tijd, 144, 145, 148, 153, 158
bolster, 245, 280
Bontzandsteen, 38 e.v.
Boreaal, 163, 182
bosgrond, grijze, 276
bouwlandgrond, oude, 278
breuken, 222, 225, 226, 227, 250
breuktrede, 227
brikgrond, 277, 284, 285
briklaag, 285
broekveengronden, 279
bronbemaling, 246
bronerose, 231
Brørup-tijd, 143, 145, 148
bruinkool, 69, 246 e.v.
buitendijkse gronden, 281
'Bunnik-Rijn', 105
Burnotconglomeraat, 111, 212
- Calais-afzetting, 174, 183 e.v., 280, 297
Calais-transgressie, 174 e.v., 297
Caledonische plooiing (tijd), 13, 222, 242, 311
Cambrium, 4, 10, 30, 31, 311, 315
Carboon, 4, 5, 19 e.v., 22, 30, 31, 222, 223, 311, 315

Register

- cement(kwartsiet), 239
Cenomaan, 50
Cerithien-klei, 67
Chattien, 66
chlor-ion-vracht, 272, 301
chronostratigrafische eenheden, 95
cokes, 249, 254
conglomeraat, 10, 15, 18, 212
Cromer, 108, 109, 319
cuesta(front), 42, 65, 219, 231
cunet, 295
- dalgronden, 245, 278, 280
dagzomen, 222
Deep Water, 180, 180, 181, 182
dekszand, 145, 151, 153, 154, 179,
227, 276, 293
dekszandrug, 154, 155
dellen, 230
Denekamp-tijd, 145
denudatie, 221, 229, 268
desert pavement, 150
Devoon, 4, 14 e.v., 22, 30, 31, 223,
311, 315
diepwel-lozing, 303
Dinantien, 20
discordant, 260
distillatie, 259, 266, 267
dobbe, 156, 245
Dogger, 42
dolomiet, 35, 266, 268
donken, 210
doodijs, 128, 136
drieslagstelsel, 169
drinkwater, 270 e.v.
droogmakerij, 195, 280, 296, 297
droogtegraad, 299
drumlin, 87, 129
drijfjts, 200
duinen(wal), 191, 273, 274
Duinkerke-transgressie, 174 e.v.,
280, 297
dijken, 176 e.v., 195, 202, 279, 312
- Eburonien, 104, 319
ecosysteem, 307 e.v.
Eem-tijd, 95, 96, 139 e.v., 140,
142, 319
eerdgronden, 285
Eifel, 233 e.v.
Eindhoven, formatie van, 117, 118
eindmorene, 87, 121
Elbow-afzettingen, 181, 183
Elster, 207, 319
elzenbroekprofiel, zwart, 276
Emmen, formatie van, 118
eng, 169
Enschede, formatie van, 107 e.v.,
110, 117
Eoceen, 63, 65
esgronden, 169, 278, 285
estuarium, 171, 172, 279
eutroof, 164, 187, 195
- fenolen, 302
Flandrien transgressie, 179
Flevo (Mare), 191
fluvio-periglaciaal, 144
fonoliet, 233
forges, 244
formaties van het Pleistoceen, 102
e.v., 120 e.v., 139 e.v., 271
fosfor, 244
fossielen, 212
fysiognomie, 307
- geestgronden, 278
geofysica, 256, 261, 266
geogenetisch, 275, 281, 287
geomagnetisme, 101
geologische geschiedenis, 3 e.v.
gidsfossiel, 3, 104
glacialen, 76 e.v., 94, 95
glauconiet(zand), 42, 57, 251
gley-horizont, 277, 278
gordeldekzand-rug, 155
Gorkum, afzettingen van 174 e.v.
gorzen, 185, 281
graniet, 220
gravimetrisch onderzoek, 263
Griendsveen, formatie van, 165
grind, 212 e.v., 241 e.v.
groengronden, 169
grondmorene (keileem), 87, 117,

Register

- 124, 179
grondwater, 270 e.v., 295 e.v.
grotten, 238
Grubbenvorst, formatie van, 117,
142
Gulpens krijt, 52
Günz, 94
- Harderwijk, formatie van 106, 117
Hattem, complex van, 108 e.v.
Hauterivien, 48, 49, 50
Hazendonk, 192
heide, 169
Hengelo-tijd, 145
Hercynisch, 29 e.v., 222, 224, 227,
242, 268, 311
Herve, zand van, 51
Hilversum-cultuur, 194
Holoceen, 7, 162 e.v., 163
Holland-veen, 187
Holstein, 95, 96, 113, 114, 114, 117,
207, 319
hoogveen, 165, 279
horsten, 225, 246, 246, 250
humuszuren, 275
hunebedden, 167
hydrobia, 183
- Icenien, 103
Iguanodon, 45, 46
ingressie, 188 e.v., 190
inklinken, 189, 189, 196, 280, 296
inkoling, 265, 267, 268
inpoldering, 190
inspoelingslaag, 276, 277, 283
interglacialen, 76, e.v., 95, 201
inversie, 189
irreversible indroging, 280
isostatisch evenwicht, 196
- Jura, 42, 48, 49, 222
- kalium/argon-methode, 100
kaliumchloride, 35
kaliumsulfaat, 35
kalksteen, 16, 17, 19, 20, 51, 236,
270
- kame(terras), 87, 134
kaolien, kaolinet, 51, 71, 240
Karolingische tijd, 176, 225
karst, 58
katteklei, 280
Kedichem, formatie van 104, 106,
108, 109, 117, 119
keileem (grondmorene), 87, 121
e.v., 124
Kesselt, bodem van, 152
Keuper, 41
kiezeloëliet, 74, 103, 212, 213, 271
Klokbeker-mensen, 194
knipklei, 281
knotten, 243
kom, 171, 172, 174, 176, 210, 279
korstmossen, 305, 307
Kreftenheye, formatie van, 117,
138, 140, 142, 143, 158, 207
kronkelwaard-afzettingen, 172
kryoturbatie, 104, 109, 113, 147,
148, 149 e.v.
Krijt, 22, 44 e.v., 48, 49, 222, 315
Kulm, 20
Kunrader Krijt, 54, 57 e.v., 237,
271
Kupferschiefer, 33
kustwal, 186
Kwartair, 7, 76, 77, 315
kwartsdioriet, 232
kwartsgangen, 213
kwartsiet, 11, 15, 16, 18, 212, 237,
270
kwartspercentage, 213
kwartswaarde, 213
kwel, 255, 297
kwelder, 186, 190, 195, 281
kwelderwal, 190
- laagveen, 187, 279
Laachersee, 99, 234
Laatglaciaal, 145, 153, 160, 161
lagune, 183, 187, 312
landbouw, eerste, 166, 167
landplanten, eerste, 5
landschap, 196 e.v., 307
landijs(kap), 76 e.v., 87, 120 e.v.,

Register

- 122, 123
Lepidodendron, 25
Lias, 42, 315
Lingsfort, zanden van, 112 e.v.
lithostratigrafische eenheden, 96,
103, 107, 109, 113
lood, 232, 242 e.v.
loodzand, 284
löss, 150 e.v., 166, 175, 281, e.v., 285
- maar, 233
Maassluis, formatie van, 102, 117
Maastrichts Krijt, 54 e.v., 237
Malm, 43
Massief van Brabant, 13, 14, 21,
30, 30, 31, 31, 32
meander, 208
meanderende rivier, 172
meermolm, 279
Menapien, 105, 106, 319
mergel, 56
Mesolithicum, 165
Mesozoïcum, 6, 225, 315
Michelsberger cultuur, 167
Milankovitch, kromme van, 79,
81, 81
milieu, 288 e.v.
Mindel, 94
minette, 244
Mioceen, 65, 68, 206
moderhumus, 283
moedergesteente, 276, 277
moerasbos, 187
moerasgas, 265
moertering, 190, 255
Moershoofd, 145
moorlogs, 182
Mosasaurus, 54 e.v.
Muschelkalk, 22, 40, 236, 271, 315
mijnbouw, 59, 248 e.v.
mijn gas, 267
- Namurien, 21, 27
natriumchloride, 35
Neanderthal-mens, 160
Neolithicum, 60, 166
Neozoïcum, 6, 315
- niveo-eolisch, 146
niveo-fluviaal, 144
Noordzee, 62 e.v., 102, 120, 122,
146, 179 e.v., 180, 181, 269
- Odderade, 143
oerbank, 170
oevergrond, 279
oeverwal, 104, 171, 172, 175, 176,
187, 211
olie, 312
olieval (oiltrap), 259, 260
Oligoceen, 64, 65, 205, 228,
315
oligotroof, 164, 187, 195
ontginingsgronden, 278, 284
ontziling, 274
ontzouting, 274
Oosterhout, formatie van, 73, 117
organisch, 236, 302
orgelpijp, geologische, 58
os, osar, 87, 154, 180
ouderdom (relatieve, absolute), 99
overslaggronden, 177, 279
- Paleoceen, 63, 314
paleolithicum, 160, 161
paleomagnetisme *zie* geomagnetis-
me
papzand, 105, 119
paraboolduinen, 154, 158
parametamorfe mineralen, 213
Peelo, formatie van, 117, 118, 119
Peelrandbreuk, 218, 223, 225, 227
Peelschol, 218
Peelvenen, 164
pekkel, 256
periglaciaal klimaat, 105, 204, 208,
230
perimarien gebied, 172, 173
Perm, 4, 6, 222, 315
permafrost, 144
phyllade, 16, 18
Pietersberg, form. van, 110
pingo(ruïne), 156 e.v.
plaatgronden, 281
plaggenbodems, 278, 285

Register

- plankton, 258
Pleistoceen, 102, 206, 315
pleniglaciaal, 143, 145, 146 e.v.,
148, 149, 150, 163, 182
Pliocene, 65, 72, 102, 205, 206,
212, 315
plooiasen, 222
plooien, 222 e.v.
podzol, 276, 277, 283 e.v.
polder, 296
pollen, 88, 89, 90, 162, 163, 168,
182
porfier, 220
potkleien, 119
pradolina, 136, 137
Preboreaal, 163, 182
precessie, 79
Pretiglien, 103, 319
Proterozoicum, 3, 315
pijpaarde, 240
- radiocarbon-methode (C¹⁴), 100,
143
recreatie, 309
regressie, 63, 185, 187, 188
reliëfinversie, 189
reservoirgesteente, 260, 264, 266
Reuverklei, 103
Revinien, 11
Revinienkwartsiet, 111, 212
Rinnenschotter, 112
Riss, 94
rivierduinen, 210
rivieren, getijde-, 279
rivieren, verwilderde, 171, 172,
204, 208, 209, 210, 211, 221
rivierkleigronden, 278 e.v.
rivierleem, 208, 209
rivierleemgronden, 279
rivierterrassen, 203 e.v., 211, 212,
213, 215
Rocourt, Sol de, 152
Rotliegendes, 33, 48, 49, 267, 315
Rupelien, Rupelklei, 64 e.v.
Rijckholt, 60
- Saale, 120 e.v., 122, 123, 227, 319
- sandr(vlakte), 87, 133 e.v.
saussuriet, 102
Saxonisch, 223, 224, 227, 311
schalie, 10, 16, 18, 20, 270
schiervlakte, 211, 213
schol, tektonische, 225, 250
schoorwal, 187, 188
schorren, 185, 281
seismisch onderzoek, 262, 266
seismograaf, 226
seismografisch station, 226
seismogram, 226
selnering, 255
Senoon, 51 e.v.
Sigilaria, 25
Siluur, 4, 12 e.v., 30, 31, 311, 135
Singraven, formatie van, 177
slenk, 225, 250
slikken, 185
smeltwaterrug, 135, 136
soda, 257
solifluctie, 147, 149, 152, 153, 204,
229, 231
Sölle, 156
spaarbekkens, 302
sphagnum, 164
Standvoetbekercultuur, 168
steenkool, 23, 27, 248 e.v., 252
Steentijd (Oude), 165
Steentijd (Midden-), 60, 165
Steentijd (Nieuwe), 166
steenzout, 35 e.v. 48, 49, 252, 255,
257, 268
stenenvelden, 179 e.v., 180
Sterksel, formatie van, 109 e.v.,
110, 111, 112, 113, 115, 117
St.-Pietersberg, formatie van, 110,
111 e.v., 215
strandwal *zie* kustwal
streepduin, 154
stroomrug, 171, 172, 279, 287
stuifzandgrond, 278
stuwwal, 87, 124, 129 e.v., 137,
179, 180, 207, 276, 294, 312
Subatlanticum, 163, 164, 174, 184,
185, 188 e.v.
Subboreaal, 163, 164, 174, 184,

Register

- 187 e.v.
Swifterband, 192
synclinorium, 32
- Taunuskwartsiet, 109
Tegelen, formatie van, 103 e.v.,
107, 113, 117
tektoniek, 203, 214, 222 e.v., 226
e.v.
tephrochronologie, 99
terpen, 195, 288 e.v.
Tertiair, 62 e.v.
terraskruising, 204
Teutoburger Woud, 222, 224
textuur B, 277, 281, 285
thermische pollutie, 303
Tiel, afzetting van, 174 e.v.
Tiglien, 95, 319
toendra, 87, 144, 147, 204
toendrabodem, 275
Tournaisien, 19
trachiet, 233, 233
Trainée Mosane, 212, 229
transgressie, 63, 186, 188 e.v., 196,
272, 279
Trechterbekercultuur, 167
Trias, 38 e.v., 48, 49, 222, 315
troebele chloritoïd, 213
tsjernozeem, 275
tufsteen, 56
'tunneldal', 132, 179
turf, 245, 279
Turoon, 51
Twente, formatie van, 143
tijdvakken, 3, 315
- uiterwaard(grond), 176, 279
uitspoelingslaag, 276, 277, 283
Urk, formatie van, 112 e.v., 114,
117
- vaaggrond, 285
Valanginien, 46, 48, 49, 261
variscisch, 222, 223
veen, 162 e.v., 244, 279, 280, 283,
312
veenbruggen, 167
- veengronden, 279 e.v.
veenmos, 164, 187
vegetatie, 306
Veghel, formatie van, 114, 115
e.v. 117, 217
Velsen, laag van, 183
vennen, 245
verkiezelingen, 229
verstuiwing (van gronden), 280
verziltning, 297, 302
vetkool, 249, 254
Vianen, formatie van, 114, 115
e.v., 117
Viséen, 19, 20
Vlaamse Vallei, 154, 155
Vlaardingen-cultuur, 192
vorstspleten, 87
vulkaankegels, 233
vulkanen, 207, 222 e.v., 232 e.v.
vuursteen, 54, 59, 69, 111, 165,
228, 236
vuursteen-eluvium, 228
- Waalien, 105, 319
wad, 183 e.v., 186, 189, 230, 312
wadplaten, 281
Warneton, bodem van, 152
waterbalans, 298 e.v.
Wealden, 45
Weichsel(ien), 143 e.v., 156, 157,
179, 208, 227, 319
Well, zanden van, 137
Weser-Wiehegebirge, 222, 224
Westland-formatie, 117, 174
Westphalien, 27, 48, 49
wiel, 176
Würm, 94
- ijstijden (en theorieën over ont-
staan van), 76 e.v., 94
ijzer, 243 e.v.
ijzeroer, 177, 243
- zand (delfstof), 241 e.v.
zandgronden, 276 e.v.
zandpalen, 295
zandsteen, 10, 16, 18, 20, 47, 270

Register

- zandverstuiving, 170
Zechstein, 33, 48, 49, 256, 268, 315
zeekleigronden, 280
zeespiegelverandering, 91 e.v., 179,
181, 181 e.v., 196, 198, 199
Zelzate, bodem van, 152
zilverzand, 69, 241
zink, 232, 242 e.v.
zoetwaterzak, 274
zout, 252, 255 e.v., 268
zoutcyclus, 35 e.v.
zout (-horst, -koepel, -pijler), 36
e.v., 37, 48, 223, 224, 252, 256,
260, 261
zoutgehalte van water, 297, 301
Zuiderzee, 190, 281
zuurstof-isotopen, 91
zware mineralen, 97, 98, 102, 111,
113, 181, 207, 220
zwerfstenen, 87, 126 e.v.